

แนวทางการพัฒนาเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดเชียงใหม่
Ethical youth development guidelines in Buddhist Oriented Schools in Chiang Mai
Province

พระครูศรีปริยัตยารักษ์
Phrakhrusripariyattarak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
ส่งเสริม แสงทอง
Songserm Saengthong
Chiang Mai University
Email: presong.song@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ในการเขียนเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาเยาวชนด้านคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนวิถิพุทธถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ที่จะช่วยผลักดันให้เยาวชนสามารถพัฒนาตนตามศักยภาพด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพราะว่าโรงเรียนวิถิพุทธได้นำหลักธรรมมาประยุกต์กับการจัดระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้นักเรียนจะต้องเป็นคนดี คนเก่ง มีสุขอย่างแท้จริง ตรงกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีกรอบในการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นแบบฝึกหัดเพื่ออบรมพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ด้วยแนวทางการบูรณาการไตรสิกขาเข้าร่วมกับกลุ่มสาระและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตร กล่าวคือในโรงเรียนต้องฝึกอบรมผู้เรียนให้มีวิถีแบบชาวพุทธทั้งในและนอกสถานศึกษา ผลที่ตามมา ผู้เรียนที่ได้รับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน เป็นไปพร้อมกันได้แก่ การพัฒนาทางกาย (กายภาวนา) การพัฒนาด้านสังคม (ศีลภาวนา) การพัฒนาทางจิตใจ (จิตตภาวนา) และการพัฒนาทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) จะเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข

คำสำคัญ : โรงเรียนวิถิพุทธ, แนวทางการพัฒนา

Abstract

This article aims to study the moral and ethical youth development guidelines in Buddhist Oriented Schools in Chiang Mai Province. The Buddhist Oriented School is considered as an alternative model that will encourage youth to develop their moral and ethical

potential. Because Buddhist schools have followed Dharma principles to the teaching and learning system in academic institutions to develop youths to be complete human beings according to the National Education Act that requires students to be good people, smart people, and truly happy. This corresponds to the dharma principles in Buddhism that maintain a framework for the development of the Threefold Training, namely morality, concentration, and wisdom, which are exercises to develop the body, behavior, mind and wisdom. Threefold Training's core integration approach can be integrated with subject groups and course activities. That is to say, the school must train the learners to practice the Buddhist way both inside and outside the school. As a result, learners are developed in all four areas simultaneously: physical development, social development, mental development and intellectual development. Students will be clever, delightful, and satisfied.

Keywords: Oriented Buddhist Schools, Development Guidelines

บทนำ

สถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในจังหวัดเชียงใหม่มีสถานการณ์และปัญหาของเด็กและเยาวชนไทยซึ่งกำลังเผชิญกับความเสี่ยงมากมายอันเกิดจากสังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมอันตรายที่ล้อมรอบตัวเด็ก เด็กและเยาวชนจำนวนมากซึมซับพฤติกรรมความรุนแรง สื่อลามกอนาจาร เสพยาเสพติด มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อยู่ในแหล่งมั่วสุม และอื่น ๆ จนพฤติกรรมเหล่านี้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตร่วมสมัยของเด็กและเยาวชนที่เติบโตขึ้นทุกวัน ในโครงการศึกษาวิจัยศักยภาพท้องถิ่นในการพัฒนาและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่าปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนมี 9 ปัญหา (ที่มา) ได้แก่ 1) ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่า เด็กและเยาวชนมีการเสพยาบ้า 2) ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อ การแต่งกาย 3) ปัญหาด้านการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนขาดเรียน ออกกลางคัน หนีเรียน ไม่เรียนต่อในระดับสูง ยากจน ไม่มีทุนศึกษาต่อ เรียนจบแล้วไม่มีงานทำ 4) ปัญหาทางเพศกรรมมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร พบว่า มีการค้าประเวณี เกิดปัญหาท้องไม่มีพ่อ 5) ปัญหาคุณธรรม จริยธรรม พบว่า เด็กและเยาวชนมีนิสัย กิริยามารยาทก้าวร้าว ขาดความเคารพเชื่อฟัง ไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 6) ปัญหาการใช้เวลาว่าง เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างในการเล่นเกมส์ ติดเพื่อน มั่วสุม เล่นการพนัน ดื่มสุรา ติดบุหรี่ และอื่น ๆ 7) ปัญหาการก่ออาชญากรรม มีการทะเลาะเบาะแว้ง ยกพวกตีกัน ลักขโมย ปล้นจนถึงขั้นการข่มขืน 8) ปัญหาครอบครัว พบว่า ครอบครัวไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน ครอบครัวเปราะบาง แยกแยกขาดความอบอุ่น 9) ปัญหาการค้ามนุษย์ แรงงานเด็ก การค้าประเวณี และอื่น ๆ ปัจจุบันปัญหาของเยาวชนในสังคมไทยรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมเมือง ประกอบกับเยาวชนเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเจริญเติบโตมีความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ทำให้เยาวชนประสบปัญหามากมาย เช่น ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาความรุนแรง เป็นต้น ทั้งนี้ปัญหาที่สำคัญของเยาวชนในปัจจุบัน

ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาที่เกิดจากการขาดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกาย และปัญหา ความรุนแรง ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากปัญหาครอบครัว สภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่ชักจูงไปในทางไม่ดี และการใช้ ความรุนแรงในสังคม

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนา ศักยภาพของตนเอง โดยเน้นที่การกระทำ เพื่อให้ เยาวชนมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา หากเยาวชนมีการกระทำทั้ง ทางกาย วาจา และจิตใจ ย่อมเป็นผู้ประเสริฐ ได้ เนื่องจากวัยไม่ได้เป็นตัวชี้วัดทางพระพุทธศาสนาเลยว่า คนดีจะต้องเป็นผู้ใหญ่เท่านั้น เยาวชนก็ทำได้ เช่นกัน ดังคาถูปมาอุปัชฌาย์ว่า “หงส์ กระเรียน นกยูง ช้าง ฟาน ย่อมกลัวราชสีห์ทั้งนั้น จะถือว่าเอาร่างกายเป็น ประมาณไม่ได้ ฉันทใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันทนั้น ถ้าแม่ได้ก็มีปัญญา ก็เป็นผู้ใหญ่ได้ คนโง่ถึงร่างกายใหญ่โต ก็เป็น ผู้ใหญ่ไม่ได้เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคมที่ควรจะได้รับ การทะนุบำรุงอย่างดีที่สุดต้องช่วยกัน สร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระ และสติปัญญาตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่น ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน ไทยให้มากขึ้นเพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพัฒนาการของมนุษย์ต้องมีโครงสร้างการทำงานทาง ร่างกายจิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตาม หลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาถือได้เป็นวัยที่ขาดการยับยั้งชั่งใจขาดความอดทนอดกลั้นความกล้าปาก ทรากตร้าต่อทุกขเวทนาต่อการกระทบกระทั่งต่อความยั่วยวนของกิเลสตัณหา การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง 2 ทศวรรษ ที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยก่อ ผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณ และโทษในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่าง รวดเร็วก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยมวัตถุนิยมได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคลโดยเฉพาะ เยาวชนวัยหนุ่มสาวอันเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคตตั้งเป้าหมายชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่งและ วิถีชีวิตแบบฟุ้งเฟ้อรักสบาย เน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่นเกิดวิถีคิดแบบตัวใครตัวมันขาดจิตสำนึกสาธารณะ “จิตอาสา” เป็นการให้และช่วยเหลือสังคม และได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติเป็นการปลุกจิตใจคนไทยให้ฮอก งามขึ้นอีกครั้ง ในการมาช่วยกันดูแลสังคมไทยดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชนตลอดจนปัญหาต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวสนใจ ดูแลความทุกข์ของคนรอบข้างเข้าใจผู้อื่นร่วมกันซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีในสังคมไทยในปัจจุบัน แนวทางทางในการแก้ปัญหาอีกด้านหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ คือการให้การอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ เยาวชนในสถานศึกษา เป็นกาสอดรับจากโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ที่ได้ดำเนินการเพื่อสร้างความปรองดอง สมานะฉันท์ โดยใช้หลักศีล 5 ในพระพุทธศาสนา ศีล 5 (the Five Precepts) เป็นวินัย เป็นสิกขาบทหรือเป็น ข้อที่คนในสังคมควรศึกษา และควรปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นมาตรฐานของความเป็นมนุษย์ หรือเป็นมนุษยธรรม คือธรรมสำหรับความเป็นมนุษย์ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงและบัญญัติไว้เพื่อให้มนุษย์ทั้งหลายในสังคมได้อยู่ ร่วมกันอย่างมีปกติสุข โดยไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน

ดังนั้น สถาบันสถานศึกษา และสถาบันพระพุทธศาสนาจึงต้องเป็นหนึ่งในโลกทางสังคมที่มีหน้าที่ สร้างเสริม จิตสำนึกในเรื่องศีลธรรม รวมไปถึงการเรียนการสอนในสถานศึกษาต้องมุ่งเน้นให้เยาวชนใน สถานศึกษาได้เรียนรู้เข้าใจถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ใน การแก้ปัญหาในปัจจุบันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าถึงจิตใจของเยาวชนในสังคมให้ได้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจาก ปัญหาของสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อน และรุนแรงมากขึ้นจากการกระตุ้นโดย สื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะ

อินเทอร์เน็ต ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เยาวชนชาดคุณธรรมจริยธรรมในปัจจุบัน นอกจากนั้น ยังมีปัจจัยอีกมากมายหลายอย่างที่ทำให้เยาวชนชาดคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น เราในฐานะของคนรุ่นปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ถึงสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และต้องหาสาเหตุของปัญหาในสังคมยุคใหม่ว่า อะไร เป็นสาเหตุทำให้พฤติกรรมกรอยู่ร่วมกันมีการเปลี่ยนแปลงไป เพื่อที่จะเข้าใจถึงปัญหาอย่างแท้จริง และสามารถแก้ไขได้อย่างตรงจุด

ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการสร้างกตีกาหรือวินัยทั้งพฤติกรรมทางกาย และวาจา เพื่อเสริมสร้าง ความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึก (พระมหาโยธิน โยธโก และคณะ, 2563) เป็นการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาภูมิธรรมให้เกิด ขึ้นกับผู้เรียนโดยมีผู้บริหาร ครู พระภิกษุและชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนให้บรรลุตามเจตนารมณ์ โดยระยะแรกมีโรงเรียนเข้าร่วมโครงการเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546 จำนวน 80 โรงเรียน ซึ่งมีทั้งระดับประถม มัธยมศึกษากระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ นับถึงปัจจุบันมีจำนวนถึง 22,796 โรงเรียน (โรงเรียนวิถีพุทธ, 2563) และยังมีมีการพัฒนาระดับเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำจำนวน 10 รุ่น และวิถีพุทธพระราชทาน จำนวน 3 รุ่น ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ และคณะทำงานได้ไปกราบขอคำแนะนำเรื่องการจัดโรงเรียนวิถีพุทธจากพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) วัดญาณเวศกวัน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547) มีพระภิกษุและฆราวาสผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่วมประชุม และได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสำคัญของการจัดโรงเรียนวิถีพุทธคือ กรอบความคิดแบบโรงเรียนวิถีพุทธ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้คุณสมบัติของการเป็นคนดี เก่ง มีความสุขอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2543) รวมถึงการฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมด้านจริยธรรมของนักเรียน เช่น 1) มุมมองที่ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ 2) มุมมองบทบาทและหน้าที่ 3) มุมมอง ค่านิยมในการเป็นคนดี และ 4) มุมมองการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (พิชฎาภรณ์ กลับส่ง รัตนบุรี และคณะ, 2563) เพื่อให้สอดคล้องนโยบายตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่า มีความสอดคล้องกับเป้าหมายโดยแท้ของพุทธธรรมโดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ โดยมีการบริหารที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ซึ่งจะเป็แนวทางให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้ในการจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ (กรมพล หนูจันทร์ และคณะ, 2561) ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดยเริ่มจากกระแสการปฏิรูปการศึกษา ที่ได้รับความร่วมมือทั้งในภาครัฐและเอกชนปรับระบบการเรียนการสอนให้มีความหลากหลายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกๆของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่าวิถีพุทธคือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกฝนให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546) ดังนั้น การศึกษาทำให้มนุษย์เกิดความรู้และพัฒนาตนได้แล้ว ยังสามารถเป็นตัวกำหนดทิศทางของประเทศอีกด้วย เพราะหากประเทศมีการส่งเสริมการศึกษาที่ถูกทิศทางตลอดมีการวางแผนผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพย่อมทำให้ประเทศมีต้นทุนของทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพในการร่วมกันสร้างประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าไปไกล ในการปฏิรูปการศึกษาตามหลักวิถีพุทธเป็นการเปิดมุมมองหรืออีกมิติหนึ่งของการศึกษา โดยจะนำหลักการวิธีการทางพระพุทธศาสนามาอธิบายและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการศึกษาและสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการศึกษาให้เกิดความสำเร็จและพัฒนาได้อย่างยั่งยืนรวมถึงสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามความต้องการของสังคมโดยผ่านกระบวนการศึกษาแบบพุทธบูรณาการ (พระอนุสรณ์ กิตติวณิชฌ (เรื่องปัญญารัตน์), 2561)

การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมว่า ต้องดำเนินการพัฒนาร่วมกันทั้งระบบในโรงเรียนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม

ในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอนนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน สำหรับขั้นตอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมี 7 ขั้นตอนคือ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการสร้างเครื่องวัดคุณลักษณะด้านจิตพิสัย, (กรุงเทพมหานคร :คุรุสภา, 2539)

1. ศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน
2. จัดตั้งองค์กรในโรงเรียนและพัฒนาบุคลากร
3. สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน
4. จัดตั้งองค์กรนักเรียน
5. จัดกิจกรรมในหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัย
6. จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
7. ประเมินผล

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ดังนี้

1. แนวทางในการศึกษาปัญหาเพื่อกำหนดปรัชญา นโยบาย และเป้าหมายของโรงเรียน มีดังต่อไปนี้

- 1.1 สสำรวจสภาพปัญหาในเรื่องจริยธรรมด้านต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนว่าอยู่ในสภาพเช่นไร เป็นต้น
- 1.2 พิจารณาแนวโน้มในอนาคตที่สังคมต้องการให้มีคุณลักษณะอย่างไร เช่น สังคมต้องการให้คนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นต้น
- 1.3 นำผลจากการดำเนินในข้อ 1.1 และ 1.2 มาพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นปัญหา และในอนาคตสังคมต้องการให้คนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

2. แนวทางในการจัดตั้งองค์กรในโรงเรียนและพัฒนาบุคลากร

2.1 การจัดตั้งองค์กร รูปแบบในการจัดตั้งองค์กรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัยทั้งระบบ โรงเรียน บทบาทหน้าที่ของฝ่ายต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร คือ ให้นโยบายมอบหมายงานตั้ง คณะทำงาน ให้การสนับสนุนทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อการดำเนินงาน ของฝ่ายต่าง ๆ เช่น ติดต่อกับชุมชน เป็นต้น และการติดตามกำกับดูแล

2.2 บทบาทหน้าที่ของคณะทำงาน

- สำรวจปัญหา
- เสนอแนะกิจกรรมในหลัก สูตร กิจกรรมเสริมหลัก สูตร หรือนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ
- ทำหน้าที่ประสานงาน สร้างความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น จัดประชุมชี้แจง
- ติดตามผล กระบวนการทำงาน สนับสนุนการดำเนินงานกิจกรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.3 บทบาทและหน้าที่ของครู

- ร่วมมือเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและดำเนินงานทั้งการเผยแพร่การสอนและกิจกรรมเสริมหลัก สูตร

- ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี
- หาวิธีการใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2.4 บทบาทหน้าที่ขององค์กรนักเรียน

- ช่วยดูแล กำกับการปฏิบัติตนของนักเรียน
- สร้างความสำนึกให้นักเรียนประพฤติตัวให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นทั้งต่อตัวนักเรียนในองค์กรเอง และนักเรียนคนอื่น ๆ

2.5 บทบาทและหน้าที่ของที่ปรึกษา คือ ให้อำนาจ ปรึกษาและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการพัฒนาจิตพิสัย

3. แนวทางในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารและคณะทำงานซึ่งมีดังต่อไปนี้

3.1 ประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจในแนวทางพัฒนาจิตพิสัย

3.2 ใช้ระบบในการพัฒนา เช่น แบ่งกลุ่มการทำงาน และมีหัวหน้ากลุ่มรับผิดชอบ เป็นต้น

3.3 อบรมผู้นำนักเรียน

3.4 จัดประชาสัมพันธ์ เช่น ข่าวสาร จุลสารให้ความรู้ จัดหมาย ข่าว เป็นต้น

3.5 ติดตามผล

4. แนวทางในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน มีแนวทางดังนี้

4.1 จัดประชุมชี้แจง

4.2 ขอความร่วมมือให้ผู้ปกครองประเมินการพัฒนาจิตพิสัยของนักเรียนที่บ้าน

4.3 จัดให้มีการพบปะผู้ปกครองเช่น การเยี่ยมบ้าน หรือเชิญมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน ครูไปร่วมกิจกรรมสำคัญที่หมู่บ้าน

4.4 ครูควรจัดกิจกรรมพัฒนาจิตพิสัย เมื่อเด็กนำไปปฏิบัติให้ผู้ปกครองเห็นจะทำให้ผู้ปกครองเห็นคุณค่าและเกิดความสำนึกที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาจิตพิสัย

4.5 โรงเรียนขอความร่วมมือจากสถาบันทางศาสนาในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเข้ามาช่วยกันพัฒนาจิตพิสัย

5. แนวการจัดองค์กรนักเรียน เป็นการจัดให้นักเรียนทำงาน เช่น จัดสถานักเรียนจัดกลุ่มสี่ของนักเรียน เป็นต้น เพื่อบริการนักเรียนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาจิตพิสัย ซึ่งการจัดองค์กรของนักเรียนและการบริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นี้ อาจจะทำโดยนักเรียนหรือครูก็ได้

6. แนวการจัดกิจกรรมในหลัก สูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาจิตพิสัยในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ในห้องเรียนนั้นครูทุกคนต้องมีความพร้อมใจที่จะร่วมกันจัดกิจกรรมในห้องเรียนให้สอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียนด้วยการร่วมกันทำ กับดูแลนักเรียนให้เป็นไปตามข้อตกลง เช่น การตรงต่อเวลา ครูทุกคนต้องร่วมกันดูแลเรื่องการเข้าห้องเรียน การส่งงานของนักเรียนให้ตรงเวลา เป็นต้น

7. แนวทางการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้แก่

7.1 การจัดชุมนุมต่าง ๆ

7.2 การจัดประกวดต่าง ๆ

7.3 การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพัฒนานิสัย เช่น การจัดกิจกรรมแบบ 5 ต

ต ที่ 1 ตระหนักคือ สร้างกิจกรรมให้นักเรียนตระหนักว่าตนเองเป็นคนอย่างไร

ต ที่ 2 ตันแบบ คือ ให้นักเรียนหาว่าคนดีหรือต้นแบบที่ดีของสังคมเป็นอย่างไร

ต ที่ 3 ตัวเสริมแรง คือ หาวิธีการเสริมแรงที่ได้กระทำดี เป็นการเสริมแรงกระตุ้นให้

คนอื่นเห็นเป็นแบบอย่าง

ต ที่ 4 ควบคุมตนเอง

ต ที่ 5 ติดตามประเมินผล

8. แนวทางการประเมินผลการพัฒนาจิตพิสัย ในการประเมินผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายอย่างที่ครูควรประเมิน เช่น สภาพแวดล้อม ตัวนักเรียนตัวครู หรือกระบวนการที่ครูใช้ในการพัฒนา การประเมินอาจใช้ได้หลายๆ วิธี เช่น การสังเกตการประเมินตนเอง การสัมภาษณ์ การใช้สังคมมิติ การให้กลุ่มรายงาน เป็นต้นจากแนวคิดการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา สามารถสรุปได้ถึงถึงความสำคัญ ของคุณธรรมและจริยธรรมได้ ดังนี้

8.1 ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลาย เป็นตัวกำหนดการ แสดงออกว่าควรทำหรือไม่ควรทำซึ่งจะช่วยกำหนดจุดยืนในเรื่องต่าง ๆ และช่วยประเมินการปฏิบัติของเรา และบุคคลอื่น

8.2. ทำหน้าที่เป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจ และแก้ไขข้อขัดแย้ง ต่าง ๆ ทำให้เขาเลือกทางใดทางหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การตัดสินใจปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแทนที่จะเลือกในทางช่วยพวกพ้อง หรือปฏิบัติในทางไม่สุจริต

8.3. ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจหรือผลักดัน ของบุคคล

ทางการพัฒนาเยาวชนด้านคุณธรรมจริยธรรม

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มี 3 ด้าน ดังนี้

1) ด้านครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังพฤติกรรมของลูก ซึ่งครอบครัวต้องมีการเลี้ยงดูลูกด้วยความรักและใกล้ชิด เป็นตัวอย่างที่ดีต่อลูก จะทำให้ลูกซึมซับพฤติกรรมและเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสมจากผู้ปกครอง

2) ด้านโรงเรียน การที่บุคคลเข้าสู่สังคมโรงเรียน ทำให้ครูมีการอบรมสั่งสอนให้ความรู้คุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

3) ด้านเศรษฐกิจและสังคม การที่บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการตอบสนองทางปัจจัยพื้นฐาน จะทำให้มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตเพิ่มมากขึ้น สามารถลดปัญหาทางสังคมที่จะตามมาจากความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ทำให้คุณภาพชีวิตของบุคคลดีขึ้น และสังคมมีความสงบสุขด้วย

พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งถือว่ามีสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ ให้มีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนา คุณธรรม จริยธรรม ไว้ว่าสนใจดังนี้ การพัฒนาคุณธรรม มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งคุณธรรมที่สำคัญมีอยู่ 4 ประการเรียกว่า Cardinal Virtues เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่รองรับคุณธรรมอื่นทั้งหมด ได้แก่ 1. ปัญญา (ปรีชาญาณ) 2. ความกล้าหาญ 3. ความพอประมาณ 4. ความยุติธรรม

ปัญญา สำคัญที่สุด เพราะปัญญาจะโอบอ้อมเอาคุณธรรมอื่น ๆ ไว้ด้วยกัน ในทำนองเดียวกัน องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าถือเอาความไม่ประมาทสำคัญที่สุดเกินกว่าธรรม ทั้งปวง จนโอบอ้อมเอาธรรมอื่น ๆ ไว้ได้หมด สมพิศ เกิดนวล (2558, หน้า 10) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมเป็น ปัจจัยสำคัญที่จะเสริมสร้างความสงบสุขและความเจริญให้แก่บุคคล ก่อให้เกิดประโยชน์ ตนเอง คือ เป็นตัวนำที่ทำให้บุคคลได้กำหนดพฤติกรรมของตนเองเพื่อทำให้เกิดความสุข ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม คือ การได้รับการยอมรับ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ประเทศชาติ คือ เป็นหลักธรรมที่คุ้มครองโลกให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมเป็นข้อควรประพฤติปฏิบัติให้มีความถูกต้อง ดีงาม เป็นแนวทางแห่งความดี ความถูกต้อง เป็นเครื่องจูงใจให้คนประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นคนดีได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่การสร้างคุณธรรม จริยธรรมเป็นเรื่องที่ทำไดยาก คุณธรรม จริยธรรม มีบทบาทสำคัญในชีวิตมนุษย์หลายประการ ได้แก่

1. ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลาย เป็นตัวกำหนดการแสดงออกของบุคคลว่าควรทำหรือไม่ ซึ่งจะช่วยกำหนดจุดยืนในเรื่อง ต่าง ๆ และช่วยประเมินการปฏิบัติของตนเองและบุคคลอื่น

2. ทำหน้าที่เป็นแบบแผน สำหรับการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้ง ต่าง ๆ ทำให้บุคคลเลือกทางใดทางหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา เช่น การตัดสินใจ ปฏิบัติงานด้วย ความซื่อสัตย์แทนที่จะเลือกในทางช่วยเหลือพวกพ้องหรือปฏิบัติในทางที่ไม่สุจริต

3. ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจ หรือผลักดันของบุคคล เช่น คนที่นิยม ชมชอบการมีอายุยืนยาวมีสุขภาพดีจะผลักดันให้ออกกำลังกายอยู่เสมอ ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน และทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้น แล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตน และวิชาชีพนั้น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น คือ การขาด คุณธรรม จริยธรรมทั้งในกลุ่มบุคคล และวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเองและสังคม และวงการวิชาชีพในอนาคตอีกด้วย

บรรณานุกรม

เกียรติศักดิ์ สุทธิ และคณะ. (2563). รูปแบบการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบพึ่งตนเองของนักเรียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนวัดกุสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครราชสีมาเขต 6. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะวังตก, 5(6), 261-274.

โรงเรียนวิถืพุทธ. (2563). โรงเรียนวิถืพุทธ พุทธธรรมประยุกต์เพื่อการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 5มกราคม 2563 จาก www.vitheeбудdha.com/main.php?url=about&id

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะวังตก.

ผู้บริหารโรงเรียนวิถืพุทธชั้นนำ. (9 มกราคม 2563). เรื่องการพัฒนา รูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถืพุทธ. (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน), ผู้สัมภาษณ์)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). สู่การศึกษาแนวทางพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

พระมหาโยธิน โยธิโก และคณะ. (2563). การสร้างความสมดุลและการรักษาต้นทุนทางธรรมชาติเชิงพุทธ ของเครือข่ายป่าชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ วัดวังตะวังตก, 5(12), 30-43.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.262 | Vol.8 No.1 (January 2021) ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Journal Education and Psychology Measurement, 3(30), 607-610.